

standard.co.uk. Web. July 2017-July 2022 URL: <https://www.standard.co.uk/>
theguardian.com. Web. July 2017-July 2022 URL: <https://www.theguardian.com/international>
thetimes.co.uk. Web. July 2017-July 2022 URL: <https://www.thetimes.co.uk/>

УДК 811.112.2'373.611

**GERMAN COMPOUND NOUNS WITH A VERBAL COMPONENT:
SEMANTIC AND PARADIGMATIC ANALYSIS
НІМЕЦЬКІ ІМЕННІ КОМПЗИТИ З ДІЄСЛІВНИМ КОМПОНЕНТОМ:
СЕМАНТИКО-ПАРАДИГМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ**

Юлія МЕЛЬНИК

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

y.melnyk@chnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-2142-7858>

DOI: <https://doi.org/10.31861/gph2023.843.75-84>

As one of the most productive ways of vocabulary acquisition, word compounding is characterised in German as an active process that allows not only to create new designations, but also to clarify the existing ones and to express the maximum of meaning with one unit. Such units include composites with the V + N model, which have been examined on the material of three styles (belletristic, publicistic and scientific). The combination of traditional and quantitative methods in the study allows us to speak of greater evidence of the data obtained. For example, the chi-square criterion helps us determine the existence of a stable connections between the components of a complex unit, the correlation coefficient K shows its degree, and the correlation coefficient r reveals paradigmatic relationships.

The study has revealed that the lexico-semantic subclasses (LSS) of verbs in the models under study are characterised by high unit productivity, unlike nouns, which tend to have a quantitatively large filling of subclasses. Thus, the limited but active toolkit of determinants clarifies, explains, and supplements the meaning of the main words. At the model level, a stable connection was established for: LSS of verbs "Location" + LSS of nouns "Buildings and structures", LSS of verbs "Sound and communication" + LSS of nouns "Language, speech". At the same time, the verbs of the LSSs "Processing of an object" and "Movement" are perhaps the most important for the analysed construction as they demonstrated the largest number of word uses among the subclasses and combinations in the word-formation models; in combination with the LSSs of nouns, stable connections in them have been recorded; the correlation analysis also confirmed the presence of paradigmatic relations both among themselves (the closest relation) and as part of a larger grouping.

Key words: composites, verb-determinant, verb LSS, word-formation model, stable connections, paradigmatic relations.

Як один із найбільш продуктивних шляхів поповнення словника, словоскладання у німецькій мові розуміється і тлумачиться як активний процес, що дозволяє не тільки створити нові позначення, а й уточнити наявні, висловити за допомогою однієї одиниці максимум значення. До таких одиниць належать композити з моделлю $V + N$, які ми розглянули на основі вибірки із трьох стилів (художнього, наукового та публіцистичного). Поєднання у дослідженні традиційних методів із квантитативними дозволяє говорити про більшу доказовість отриманих даних. Так, критерій χ^2 допомагає визначити наявність стабільного зв'язку між компонентами складної одиниці, коефіцієнт спряженості K покаже його міру, а коефіцієнт кореляції r виявляє парадигматичні зв'язки.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що ЛСП дієслів-детермінатів у аналізованих моделях характеризуються високою продуктивністю одиниць, на відміну від іменників-детермінатів, які тяжіють до кількісно великого наповнення підкласів. Таким чином, обмеженим, але активним інструментарієм означальних слів уточнюється, пояснюється, доповнюється значення головних слів. На рівні моделей стабільний зв'язок установлено для: ЛСП дієслів „Розташування” + ЛСП іменників „Будинки та споруди”, ЛСП дієслів „Звучання та комунікація” + ЛСП іменників „Мова, мовлення”. Водночас чи не найважливішими для аналізованої конструкції є дієслова ЛСП „Обробка предмету” та „Рух”: вони продемонстрували найбільшу кількість слововживань серед підкласів та сполучень у

словотвірних моделях; у сполученні з ЛСП іменників у них зафіксовано стабільні зв'язки; кореляційний аналіз підтвердив тут також наявність парадигматичних зв'язків як між собою (найтісніший зв'язок), так і у складі більшого угруповання.

Ключові слова: композити, дієслово-детермінант, ЛСП дієслів, словотвірна модель, стабільні зв'язки, парадигматичні відношення.

Вступ. Описуючи потенційні і реальні словотвірні можливості німецької мови, Вольфганг Фляйшер зазначає, що „навіть не зафіксована [у словнику], прив'язана до тексту, оказіональна лексична структура є „словом” німецької мови (але не елементом її словника) – як будь-яке правильне речення у тексті є „реченням” німецької мови – за умови, що вона утворена згідно правил і відповідним чином вбудована у речення” (*Fleischer, 1997, S. 10*). Словотвір – це врегульована побудова лексичних одиниць „на базі наявної в мові системи морфем” (*Селіванова, 2006, с. 563*) – сигніфікативних мінімальних одиниць, найменших знаків мовної системи, які мають не тільки звукове значення, а й семантичну функцію (*Erben, 2006*). Синтезуючись із різних виражальних засобів, коли в новій одиниці поєднуються або виключно прості слова (іменники, дієслова, прийменники тощо), або ж вони доповнюються словотвірними елементами (афіксами, унікальними одиницями тощо) (*Naumann, 2000*), виникає лексична одиниця, що є носієм нового комплексного змісту: вона уточнює, характеризує, розширює поняття, що лягли в її основу. Словоскладання є продуктивною моделлю словотвору і в інших германських мовах, зокрема англійській та нідерландській, але, на відміну від німецької, не має такого розмаху (*Klein, 2014*), до того ж розмежування лексичних одиниць і фраз не таке очевидне і стосується передовсім іменників і прикметників (*Schlücker, 2012*).

Іменники, які згідно актуальних даних DUDEN (*Duden, 2020*) становлять більше двох третин німецького лексикону, демонструють при цьому цікавий розподіл за будовою: прості, похідні і складні одиниці співвідносяться як 1 : 10 : 100. Така картина є беззаперечним свідченням продуктивності складних словотвірних моделей, які здатні поєднувати в одній одиниці як окремі слова, утворюючи, наприклад, копулятивні (*Jackenkleid, Halbmensch-Halbvieh, Stuhlessel*), детермінативні (*Bahnhofsvorplatz, Wildbrett, Großfeuerungsanlagenverordnung*) складні іменники, так і цілі синтаксичні конструкції – зрощення (*Handküsser, Ehebrecher, Genugtuung*), зсуви (*Gottseidank, Zeitlang, Habenichts*). Наявність багатого матеріалу дає науковцям широке поле для досліджень і в галузі словотвору ми зустрічаємо значну кількість цікавих праць, які, як вважаємо, можуть бути доповнені та поглиблені за допомогою лінгвостатистичних методів – саме у цьому вбачаємо актуальність нашого дослідження.

Аналіз складних одиниць, дібраних методом суцільної вибірки із текстів художньої, наукової та публіцистичної літератури (загальним обсягом близько 415 тис. слововживань), виявив, що значна частина таких слів містить компонент-дієслово. З-поміж них зафіксовано як двоскладові, так і багаточленні одиниці, як-от: детермінативні двокомпонентні іменники з моделлю $V+N$ (напр., *Kehrseite*), складно-похідні двокомпонентні іменники – $(V+N)+Suf$ (напр., *Zauberkünster*), складні іменники зі складно-скороченим елементом $KW+(V+N)$ (напр., *VDI-Richtlinie*), багаточленні (з 3–4 компонентами) іменники типу $N+(V+N)$, $(V+N)+N$, $(N+N)+(V+N)$, $(V+N)+(A+N)$ (напр., *Bushaltestelle, Waschmittelstrom, Luftwaffenstützpunkt, Sparkassenneubau*).

Найбільш продуктивними серед них є двокомпонентні композити з моделлю $V+N$, які і стали об'єктом нашого дослідження (795 одиниць). Розгляду таких конструкцій передувало визначення мети розвідки – встановлення семантичних, сполучувальних та парадигматичних особливостей дієслів-детермінантів, а також постановка завдань – питань, на які сподіваємося отримати відповіді: Як характеризуються дієслова-детермінанти з точки зору семантики? Які підкласи дієслів найчастіше виступають компонентом складного слова і що при цьому є визначальним? Як поєднуються компоненти таких конструкцій і чи є серед них моделі зі стабільним зв'язком? Чи існують між ЛСП дієслів також і парадигматичні відношення?

Методи дослідження. У роботі ми намагалися поєднати традиційні методи дослідження словотвору з відносно новими для цієї галузі мовознавства – квантитативними. Так, використаний

у роботі один із методів синхронного словотвірного аналізу – аналіз за безпосередніми складниками вперше був застосований Л. Блумфілдом для синтаксичних структур і з часом почав використовуватися для досліджень у межах слова. Окрім того, в роботі використано метод моделювання, що передбачає побудову моделей, схем, в основі яких лежать різного роду відношення між компонентами складних конструкцій; описовий метод, який застосовують для з'ясування структурних, семантичних і функціональних властивостей досліджуваних мовних одиниць; дедуктивний метод, який дозволяє на основі конкретних результатів зробити загальні висновки; індуктивний метод, який йде від накопичення мовного матеріалу до його аналізу та з'ясування окремих закономірностей функціонування лексичних одиниць.

Кількісний аналіз отриманих моделей ми доповнили статистичним, адже, як відомо, він допомагає нам визначити „наявність відповідностей або розходжень між розподілами частот спостережуваних величин” (Левіцький, 2004, с. 88). Квантитативні методи, застосовані в роботі, включають методику розрахунку критерію хі-квадрат (χ^2), коефіцієнта спряженості (K) та коефіцієнта кореляції (r). За допомогою коефіцієнта хі-квадрат визначимо наявність зв'язку між компонентами, за допомогою коефіцієнта спряженості K – його міру. Кореляційний аналіз допоможе виявити парадигматичні зв'язки між ЛСП дієслів-детермінатів. Величина коефіцієнта кореляції коливається в межах від -1 до 1 . Чим більша залежність між досліджуваними ознаками, тим ближче до 1 наближається величина коефіцієнта (Левіцький, 2004, с. 80; Єсипенко, 2017, с. 34). Для отримання результатів потрібно знати величину df , яку ще називають „числом ступенів свободи”. При обчисленні коефіцієнта кореляції $df = n - 2$, де n – кількість пар, які піддаються кореляції.

Результати та обговорення.

1. Аналізуючи семантичні характеристики складних слів, ми виділили 33 ЛСП іменників-детермінатів і 19 ЛСП дієслів-детермінатів, які охоплюють усі семантичні особливості цих одиниць. Результати аналізу відобразимо у вигляді діаграм (див. рис. 1 і 2).

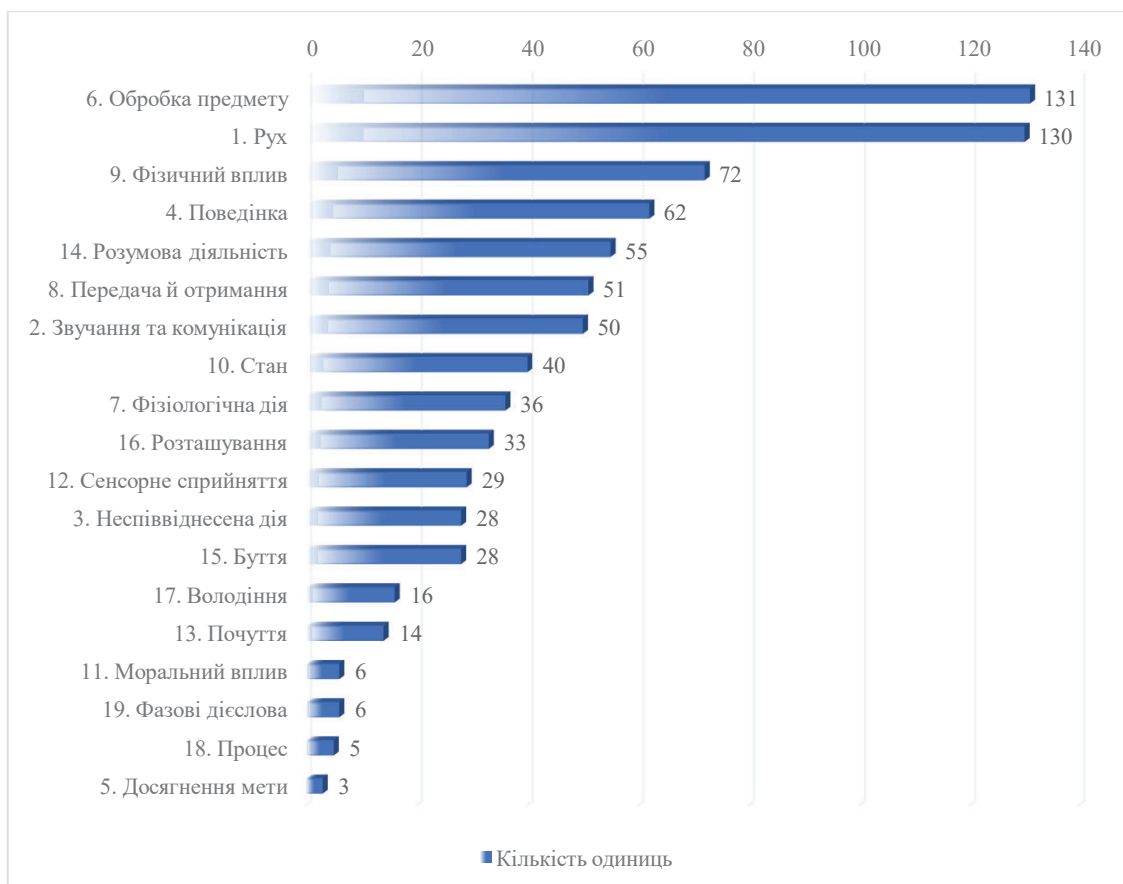

Рис. 1. Розподіл за ЛСП дієслів-детермінатів у моделі V + N

Найчастіше в ролі детермінатів уживаються дієслова ЛСП „Обробка предмету” (131 слововживання) та ЛСП „Рух” (130). У ході дослідження ми звернули увагу на те, що вживання компонентів складного слова характеризується таким параметром як словотвірна активність – здатність лексеми або цілої ЛСП виступати елементом складного слова. Аналіз словотвірної активності дієслів показав, що широкоживаними завдяки високій словотвірній активності одиниць є ЛСП „Обробка предмету”, ЛСП „Рух”, ЛСП „Розумова діяльність”, ЛСП „Передача та отримання”. У той же час деякі ЛСП є широкоживаними через великий обсяг підкласу. У нашому дослідженні це підкласи „Фізичний вплив на об’єкт”, „Поведінка”, „Фізіологічна дія”.

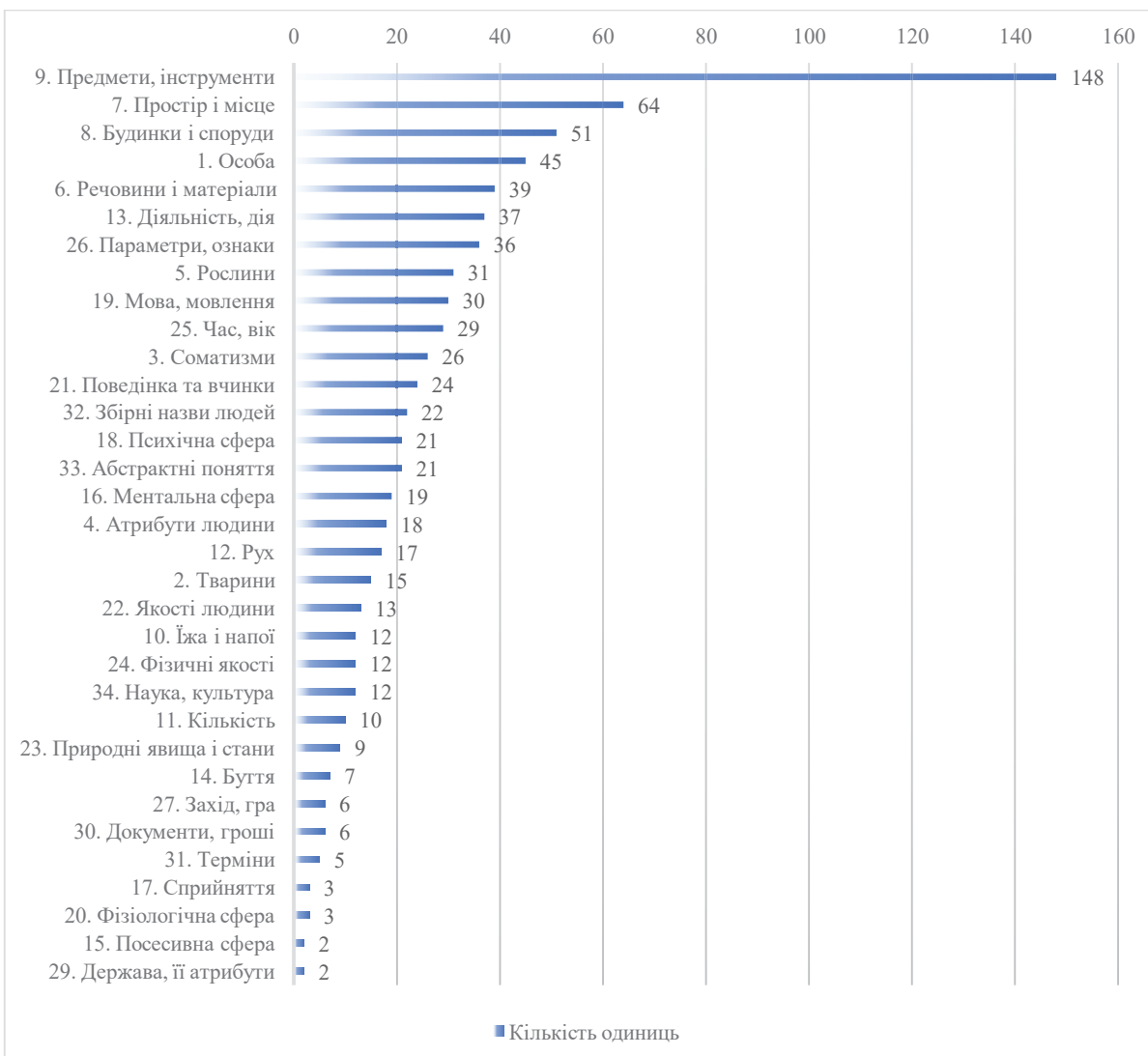

Рис. 2. Розподіл за ЛСП іменників-детермінатів у моделі V + N

У моделі *V + N* детермінатом найчастіше виступають іменники на позначення *предметів та інструментів* (148 слововживань). Із великим відривом відстають ЛСП „Простір і місце” (64), ЛСП „Будинки та споруди” (51).

Частовживані ЛСП із високою активністю одиниць – це ЛСП „Час, вік”, ЛСП „Речовини та матеріали”, ЛСП „Будинки та споруди”, а з широким обсягом лексичного наповнення – ЛСП „Особа”, ЛСП „Предмети та інструменти”.

2. Якщо припустити, що усі лексико-семантичні підкласи дієслів і відповідні підкласи іменників можуть поєднуватися у складних лексичних одиницях, ми отримаємо 627 моделей таких композитів. Однак на практиці ми зафіксували лише 275 конструкцій із різною мірою

наповнення, що дозволяє нам припустити наявність досить високого рівня селективності (вибірковості) сполучуваності – 60% (якщо наявність усіх моделей визначити як 100%, широта сполучуваності при цьому – 40%).

Фрагмент таблиці із зафіксованим розподілом моделей унаочнює найбільші ЛСП і моделі (див. табл. 1). Так, дієслова *обробки предмету* у поєднанні з іменниками, що позначають *предмети*, (напр., *Deckplatte, Waschbrett*) трапляються найчастіше – 32 одиниці. Дещо рідше зустрічаємо дієслова *руху* у поєднанні з тими ж іменниками на позначення *предметів* (напр., *Fallschirm, Springmesser*) – 27 лексем. Цікаво, що майже половина моделей (115 конструкцій) зафіксована у одиничних прикладах, що свідчить про їх оказіональність.

Таблиця 1

Розподіл за семантичними моделями у конструкції V + N

V \ N*	1	3	5	6	7	8	9	13	18	19	21	25	26	32	33	Σ
1	13	4	5	7	14	8	27	4	2	2	4	2	6	2	1	130
2	2	-	-	1	2	-	5	1	2	9	2	5	4	1	4	50
3	1	-	3	1	4	2	3	1	-	3	1	1	-	1	1	28
4	4	-	1	2	2	2	7	2	2	4	2	2	2	5	4	62
6	8	4	11	15	12	7	32	3	-	2	-	2	5	2	6	131
7	3	-	-	2	3	6	6	2	5	-	1	-	-	-	1	36
8	5	-	1	3	6	2	9	1	-	-	2	1	3	7	-	51
9	2	5	4	4	-	3	19	9	-	2	3	-	6	1	1	72
10	1	4	-	-	6	2	10	2	2	-	1	3	1	-	-	40
12	1	3	1	-	4	3	4	6	-	-	2	1	1	-	1	29
14	1	-	1	2	2	3	10	4	2	3	4	4	6	-	-	55
15	1	1	2	2	-	-	9	1	1	3	-	3	-	-	1	28
16	-	2	-	-	5	11	4	-	-	-	1	4	1	1	-	33
Σ	45	26	31	39	64	51	148	37	21	30	24	29	36	22	21	795

*N – ЛСП іменників-детермінатів, V – ЛСП дієслів-детермінатів

Отримані значення коефіцієнта K варіюють від 0,06 до 0,23. Для того, щоб визначити моделі з сильним та слабким зв'язком, ми визначили середнє арифметичне значення – 0,13. Усі величини більші за цей показник вважатимемо сильним зв'язком, менші – слабким. Моделі зі стабільними зв'язками подамо в таблиці 2.

Таблиця 2

Стабільні зв'язки між компонентами семантичних моделей у складних іменниках з конструкцією V + N (χ^2 ; K)

V \ N	1	5	6	8	13	18	19	25	26	32
1	5,58 0,08									
2							29,63 0,19	6,09 0,09		
4										6,98 0,09
6		8,41 0,10	14,32 0,13							
7				6,57 0,09		18,48 0,15				
8										24,23 0,17
9					8,15 0,10					
12					18,12 0,15					

14									5,53 0,08	
16				41,41 0,23						

*N – ЛСП іменників-детермінатів, V – ЛСП дієслів-детермінатів

Розглянемо більш детально семантичні моделі, беручи за основу головне слово, при поєднанні з яким дієслово-детермінат виявляє стабільний зв'язок.

Іменники на позначення *осіб* сполучаються у складному слові загалом із 14 ЛСП дієслів-детермінатів, найчастіше при цьому з дієсловами *руху* (13 іменників) та *обробки предмета* (8). 6 підкласів дієслів представлені тут одиничними прикладами, тому цілком очікуваними виявилися результати статистичного аналізу: слабкий стабільний зв'язок між компонентами демонструє одна модель – із ЛСП дієслів „Рух” ($\chi^2 = 5,58$, $K = 0,08$), напр.: *Hebamme, Richtschütze, Ziehvater, Gleitflieger, Laufjunge, Springteufel*.

Позначення *рослин* теж доволі широко сполучаються з дієсловами-детермінантами. У цьому підкласі зафіксовано 11 моделей, найчастотніші з яких – з ЛСП дієслів „Обробка предмету” (11 іменників) та ЛСП „Рух” (5). Статистичний аналіз показав наявність стабільного зв'язку слабого типу в одній моделі – з дієсловами *обробки предмету* ($\chi^2 = 8,41$, $K = 0,10$), напр.: *Hackfrucht, Ziergewächs, Pellkartoffel, Backobst, Würzwein*.

ЛСП детерміната „Речовини та матеріали” зафіксовано у 10 моделях з ЛСП дієслів. Як і в попередньому випадку, найчастотнішими тут є сполучення з дієсловами, що позначають *обробку предмету* (15 одиниць) та *рух* (7 одиниць). Статистичні підрахунки виявили один стабільний зв'язок – із ЛСП дієслів „Обробка предмету” ($\chi^2 = 14,32$, $K = 0,13$), напр.: *Stickstoff, Waschflüssigkeit, Baukalk, Spülwasser, Winkeleisen, Kerbholz*. Таким чином, компоненти найчастотнішої моделі підтвердили свою продуктивність, хоча їхній зв'язок є середньої міри.

Іменники ЛСП „Будинки та споруди” демонструють широку сполучуваність, поєднуючись у складних словах із більшістю ЛСП дієслів-детермінатів. Виняток становлять дієслова *звучання та комунікації, досягнення мети, почуттів, буття, процесу*, а також *фазові дієслова*. Найбільше наповнення семантичної моделі лексичними одиницями виявили сполучення з ЛСП „Розташування” (11 іменників), „Рух” (8), „Обробка предмету” (7) та „Фізіологічна дія” (6). На підтвердження кількісних даних статистичний аналіз продемонстрував наявність двох стабільних зв'язків: сильний у найчастотнішої моделі – з ЛСП дієслів „Розташування” ($\chi^2 = 41,41$, $K = 0,23$), напр.: *Wohnbarack, Wartehalle, Stehquartier, Ruheraum, Wartesaal, Liegestütze* та слабкий у моделі з ЛСП дієслів „Фізіологічна дія” ($\chi^2 = 6,57$, $K = 0,09$), напр.: *Kreißaal, Speisesaal, Schlafstube, Eßzimmer, Schlafzimmer*.

Іменники, що позначають *діяльність та дію*, сполучаються в складних словах із загалом 13 ЛСП дієслів-детермінатів. Найбільші за обсягом – моделі з дієсловами *фізичного впливу на об'єкт* (9 іменників) та *сенсорного сприйняття* (6). За результатами статистичних підрахунків саме в цих моделях зафіксовано стабільні зв'язки різного характеру: сильний стабільний зв'язок з ЛСП дієслів „Сенсорне сприйняття” ($\chi^2 = 18,12$, $K = 0,15$), напр.: *Stinkbau, Riecheinrichtung, Schmeckeinrichtung, Lauschoperation* та слабкий зв'язок – з ЛСП дієслів „Фізичний вплив на об'єкт” ($\chi^2 = 8,15$, $K = 0,10$), напр.: *Spleißarbeit, Trennaufwand, Spanndienst, Melkanlage, Kratzenspur, Wühltätigkeit*.

Загалом у 9 сполученнях із різними ЛСП дієслів-детермінатів засвідчено одиниці ЛСП іменників „Психічна сфера”. Найбільше одиниць зафіксовано в моделі з дієсловами *фізіологічної дії*. Наявність сильного стабільного зв'язку саме у цій моделі підтвердив статистичний аналіз ($\chi^2 = 18,48$, $K = 0,15$), напр.: *Eßfreude, Schlafgewohnheit, Freßlust, Trinksucht*.

Найчастотнішою семантичною моделлю ЛСП детерміната „Мова, мовлення” є сполучення з дієсловами ЛСП „Звучання та комунікація” (9 іменників). І згідно статистичних підрахунків лише названа модель демонструє сильний стабільний зв'язок між компонентами ($\chi^2 = 29,63$, $K = 0,19$), напр.: *Schmähgeschrei, Rufname, Lobrede, Streitschrift, Schimpfwort*.

У 12 моделях головним словом є іменники, що називають *час і вік*, при цьому найчастіше вони сполучаються з ЛСП дієслів *звучання та комунікації* (5 разів). Статистичні підрахунки підтверджують стабільний зв'язок між компонентами, а отже і продуктивність цієї моделі ($\chi^2 = 6,09$, $K = 0,09$), напр.: *Schweigeminute, Streit-Periode, Sprechstunde, Erzählzeit*.

Одиниці ЛСП детерміната „Параметри та ознаки предмету” утворюють семантичні моделі з 11 ЛСП дієслів-детермінатів. Найчастотніші з них – сполучення з дієсловами *руху* (6 іменників), *фізичного впливу на об'єкт* (6), на позначення *розумової діяльності* (6) та *обробки предмету* (5). Згідно статистичних підрахунків стабільний зв'язок слабкого характеру виявлено лише в одній моделі – з ЛСП „Розумова діяльність” ($\chi^2 = 5,53$, $K = 0,08$), напр.: *Denkfehler, Kenngröße, Denkmuster, Rektifizierverfahren, Denkweise*.

Утворюючи семантичні моделі з 10 підкласами дієслів-детермінатів, одиниці, що позначають *збірні назви людей та організації*, найчастіше сполучаються з дієсловами *передачі та отримання* (7 одиниць), а також *поведінки* (5). Статистичні підрахунки показали, що саме в цих моделях існує стабільний зв'язок між компонентами: сильний у моделі з ЛСП дієслів „Передача та отримання” ($\chi^2 = 24,23$, $K = 0,17$), напр.: *Leihbibliothek, Tauschgeschäft, Mietpartei, Sammelpartei, Sparverein* та слабкий з ЛСП дієслів „Поведінка” ($\chi^2 = 6,98$, $K = 0,09$), напр.: *Pflegeanstalt, Strafgericht, Prüfinstitut, Tarnorganisation, Eingreiftruppe*.

Підводячи висновки цього етапу, зазначимо, що загалом лише 10 ЛСП іменників-детермінатів виявили стабільні зв'язки з дієсловами-детермінантами. Водночас три підкласи іменників: „Будинки та споруди”, „Діяльність, дія” та „Збірні назви людей, організації” показали по 2 стабільних зв'язки у сполученні з дієсловами. Такий же результат спостерігаємо для підкласів дієслів-детермінатів – по 2 стабільні зв'язки зафіксовано у ЛСП „Обробка предмета”, „Звучання та комунікація” та „Фізіологічна дія”

На рівні семантичних моделей бачимо, що найбільша за обсягом – ЛСП дієслів „Обробка предмету” + ЛСП іменників „Предмети та інструменти” взагалі не продемонструвала стабільного зв'язку, як і друга за обсягом модель – ЛСП дієслів *руху* із ЛСП іменників на позначення *предметів*. Натомість найсильнішим зв'язком характеризується модель ЛСП дієслів „Розташування” + ЛСП іменників „Будинки та споруди”, а також ЛСП дієслів „Звучання та комунікація” + ЛСП іменників „Мова, мовлення”.

Одне із цікавих спостережень стосується конгруентності компонентів деяких моделей, зокрема, це дієслова *звучання та комунікації* у сполученні з іменниками із семою „мова, мовлення” (напр., *Lobrede, Schimpfwort*) та дієслова *фізичного впливу* з іменниками ЛСП „Діяльність, дія” (напр., *Spleißarbeit, Trennwirkung*).

3. Наступна частина дослідження присвячена виявленню парадигматичних зв'язків. Оскільки у нашому випадку йдеться про рівень мовлення, то цей аналіз відбувається на основі сполучувальних властивостей досліджуваних ЛСП дієслів всередині складної лексичної моделі. Процедура передбачає проведення кореляційного аналізу і, як зазначено вище, для цього потрібно перш за все обчислити величину *df*. Ми маємо 19 ЛСП дієслів, тому $df = 19 - 2 = 17$. Значущі зв'язки при $df = 17$ дорівнюють 0,46 ($P = 0,05$) та 0,58 ($P = 0,01$). Зв'язки з коефіцієнтом більше 0,58 потрапляють у зону значимості (у таблиці виділені жирним шрифтом). Фрагмент результатів обчислення коефіцієнта кореляції наведемо в таблиці 3.

Таблиця 3

Фрагмент кореляційної матриці для ЛСП дієслів

ЛСП дієслів	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	1	0,268	0,561	0,556	0,164	0,895	0,692	0,786	0,736	0,792	0,521	0,579
2	0,268	1	0,308	0,473	0,0766	0,278	0,140	0,242	0,256	0,238	0,394	0,124
3	0,561	0,308	1	0,478	0,497	0,574	0,366	0,419	0,384	0,459	0,281	0,416
4	0,556	0,473	0,478	1	0,0863	0,535	0,416	0,662	0,503	0,362	0,427	0,229

5	0,164	0,0766	0,497	0,0863	1	0,291	0,0457	0,112	-0,045	0,121	-0,126	0,241
6	0,895	0,278	0,574	0,535	0,291	1	0,605	0,690	0,784	0,712	0,387	0,492
7	0,692	0,140	0,366	0,416	0,046	0,605	1	0,489	0,474	0,583	0,492	0,508
8	0,786	0,242	0,419	0,662	0,112	0,690	0,489	1	0,515	0,569	0,437	0,389
9	0,736	0,256	0,384	0,503	-0,045	0,784	0,474	0,515	1	0,686	0,274	0,638
10	0,792	0,238	0,459	0,362	0,121	0,712	0,583	0,569	0,686	1	0,217	0,659
11	0,521	0,394	0,281	0,427	-0,126	0,387	0,492	0,437	0,274	0,217	1	0,168
12	0,579	0,124	0,416	0,229	0,241	0,492	0,508	0,389	0,638	0,659	0,168	1
13	0,235	-0,081	0,105	0,133	0,098	0,160	0,318	0,163	0,145	0,360	0,039	0,177
14	0,644	0,500	0,342	0,408	-0,097	0,590	0,475	0,488	0,763	0,675	0,244	0,528
15	0,671	0,543	0,406	0,553	0,028	0,793	0,443	0,440	0,770	0,672	0,349	0,346
16	0,451	0,076	0,385	0,142	0,097	0,365	0,590	0,362	0,228	0,515	0,305	0,511
17	-0,016	-0,005	0,240	0,024	0,082	-0,150	0,220	0,063	-0,107	0,223	-0,086	0,145
18	0,335	0,119	-0,075	0,318	-0,110	0,204	0,147	0,321	0,272	0,167	0,014	0,029
19	-0,096	-0,069	-0,120	-0,051	-0,126	-0,201	-0,140	-0,127	-0,185	-0,105	-0,158	-0,192

Представлені дані аналізу засвідчують, що для дієслівних детермінантів багатьох ЛСП характерна наявність зв'язків на парадигматичному рівні, тобто вони можуть комбінуватися один з одним при творенні нових складних слів. На основі таблиці 3 створено модель (див. рис. 3), яка унаочнює значимі зв'язки між підкласами дієслів.

- 1 Рух
- 2 Звучання та комунікація
- 3 Неспіввіднесена дія
- 4 Поведінка
- 5 Досягнення мети
- 6 Обробка предмету
- 7 Фізіологічна дія
- 8 Передача й отримання
- 9 Фізичний вплив
- 10 Стан
- 11 Моральний вплив
- 12 Сенсорне сприйняття
- 13 Почуття
- 14 Розумова діяльність
- 15 Буття
- 16 Розташування
- 17 Володіння
- 18 Процес
- 19 Фазові дієслова

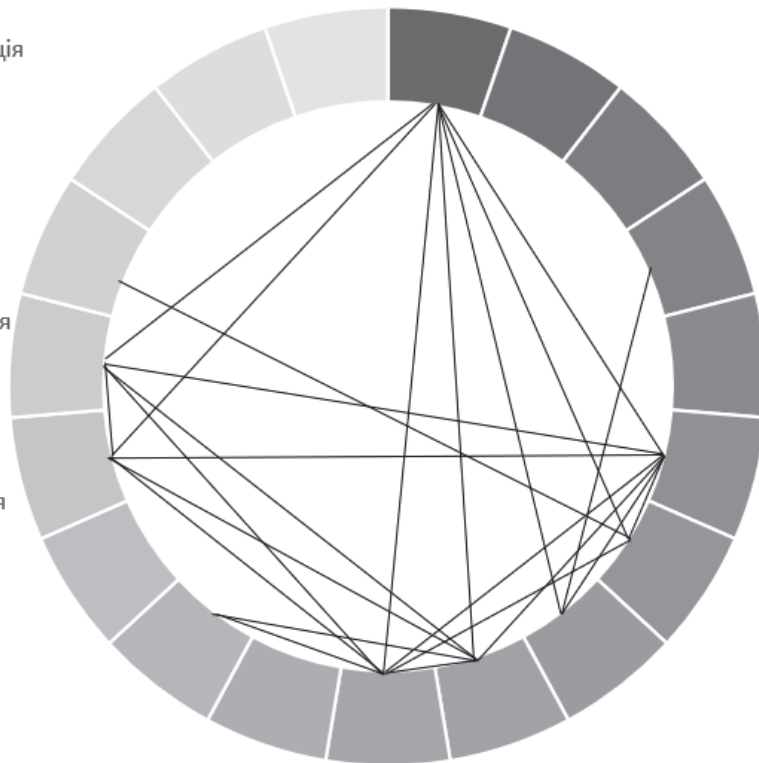

Рис. 3. Модель парадигматичних зв'язків ЛСП дієслів-детермінантів

Можемо констатувати схожість між собою ЛСП дієслів як попарно, так і в ланцюжку. Найбільшу подібність спостерігаємо у парі ЛСП „Рух” та ЛСП „Обробка предмету” та у ланцюжку дієслів *руху, обробки, фізіологічної дії, стану, розумової діяльності та буття*. У свою чергу ряд ЛСП, як-от: „Звучання та комунікація”, „Неспіввіднесена дія”, „Досягнення мети” тощо, не виявили значимої кореляції із жодним іншим ЛСП.

Висновки. Складні іменники з дієслівним компонентом є досить продуктивними моделями у німецькому лексиконі, зокрема, це стосується двоскладових детермінативних композитів (*V+N*). Така популярність пояснюється тим, що вони є виразниками уточненого значення, містять в одному слові максимум інформації.

Найчастіше трапляються у ролі детермінативів дієслова *обробки предмету* та *руху*, які характеризуються високою продуктивністю одиниць підкласу. Серед іменників-детермінативів при цьому навпаки – найбільший підклас „Предмети та інструменти” характеризується наявністю великої кількості лексичних одиниць і їх невисокою продуктивністю. Тим не менш жоден із зазначених ЛСП не виявляє згідно статистичних підрахунків стабільних зв'язків. Натомість він присутній у моделях ЛСП дієслів „Розташування” + ЛСП іменників „Будинки та споруди”, ЛСП дієслів „Звучання та комунікація” + ЛСП іменників „Мова, мовлення” тощо. Цікавим спостереженням є наявність при цьому конгруентності у деяких моделях, як-от для дієслів *звучання* і іменників на позначення *мови, мовлення*. Характерними для дієслів-детермінативів є також парадигматичні відношення, що статистично підтверджено кореляційним аналізом. Найтісніше між собою пов'язана пара дієслів: *руху* і *обробки предмету*, хоча зафіксовано і більші угруповання (до 6 компонентів).

Проведений комплексний аналіз дозволяє нам говорити про те, що дієслова ЛСП „Обробка предмету” і „Рух” виступають одними із найважливіших компонентів при утворенні композитів з моделлю *V+N*. Це підтверджують усі етапи дослідження: кількісний аналіз – на рівні слововживань та сполучень у словотвірній моделі, а також статистичний – наявність моделей зі стабільним зв'язком між компонентами та парадигматичні зв'язки між ЛСП. Відповідно, саме ці два підкласи вважаємо за необхідне дослідити надалі більш детально із залученням більшого текстового корпусу, а також провести зіставне дослідження на рівні мова – мовлення із залученням словників Duden, PONS, WAHRIG.

Список літератури

Єсипенко Н. Методи квантитативної лінгвістики у вивченні профілювання концептів. НЗ ТНПУ. Серія: Мовознавство. 2(28) 2017. С. 29–36.

Левицкий В.В. Квантитативные методы в лингвистике. Черновцы: Рута, 2004. 190 с.

Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.

Duden – die deutsche Rechtschreibung. Berlin : Dudenverlag, 2020, 28., völlig neu bearbeitete und erweiterte Auflage, 1294 S.

Erben J. Einführung in die deutsche Wortbildungslehre. 5., durchgelesene und ergänzte Aufl. Berlin: Erich Schmidt, 2006. 205 S.

Fleischer W. Das Zusammenwirken von Wortbildung und Phraseologisierung in der Entwicklung des Wortschatzes // Wortbildung und Phraseologie: Reiner Wimmer / Franz-Joseph Berens (Hrsg.). Tübingen: Narr, 1997. S. 9–24.

Klein W. "Von Reichtum und Armut des deutschen Wortschatzes". *Reichtum und Armut der deutschen Sprache: Erster Bericht zur Lage der deutschen Sprache*, edited by Deutsche Akademie für Sprache und Dichtung and Union der deutschen Akademien der Wissenschaften, Berlin, Boston: De Gruyter, 2014, pp. 15–56. <https://doi.org/10.1515/9783110334739.15>.

Naumann B. Einführung in die Wortbildungslehre des Deutschen. 3., neubearb. Aufl. Tübingen: Niemeyer, 2000. 90 S. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110930436>.

Schlücker B. Die deutsche Kompositionsfreudigkeit. Übersicht und Einführung In: Gaeta, L.; Schlücker, B. (Hrsg.) *Das Deutsche als kompositionsfreudige Sprache. Strukturelle Eigenschaften und systembezogene Aspekte*. Berlin, New York: De Gruyter. 2012. S. 1–25 DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110278439.1>.

References

- Yesypenko N. *Metody kvantytatyvnoi lnhvistyky u vyvchenni profiliuvannia kontseptiv*. NZ TNPU. Seria: Movoznavstvo. 2(28) 2017. S. 29–36.
- Levytskyi V.V. *Kvantitativnyie metody v lyngvistike*. Chernovtsy: Ruta, 2004. 190 s.
- Selivanova O. *Suchasna lnhvistyka: terminolohichna entsyklopediia*. Poltava: Dovkillia-K, 2006. 716 s.
- Duden – die deutsche Rechtschreibung*. Berlin : Dudenverlag, 2020, 28., völlig neu bearbeitete und erweiterte Auflage, 1294 S.
- Erben J. *Einführung in die deutsche Wortbildungslehre*. 5., durchgelesene und ergänzte Aufl. Berlin: Erich Schmidt, 2006. 205 S.
- Fleischer W. *Das Zusammenwirken von Wortbildung und Phraseologisierung in der Entwicklung des Wortschatzes // Wortbildung und Phraseologie*: Reiner Wimmer. Franz-Joseph Berens (Hrsg.). Tübingen: Narr, 1997. S. 9–24.
- Klein W. "Von Reichtum und Armut des deutschen Wortschatzes". *Reichtum und Armut der deutschen Sprache: Erster Bericht zur Lage der deutschen Sprache*, edited by Deutsche Akademie für Sprache und Dichtung and Union der deutschen Akademien der Wissenschaften, Berlin, Boston: De Gruyter, 2014, pp. 15–56. <https://doi.org/10.1515/9783110334739.15>.
- Naumann B. *Einführung in die Wortbildungslehre des Deutschen*. 3., neubearb. Aufl. Tübingen: Niemeyer, 2000. 90 S. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110930436>.
- Schlücker, B. Die deutsche Kompositionsfreudigkeit. Übersicht und Einführung In: Gaeta, L.; Schlücker, B. (Hrsg.) *Das Deutsche als kompositionsfreudige Sprache. Strukturelle Eigenschaften und systembezogene Aspekte*. Berlin, New York: De Gruyter. 2012. S. 1–25 DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110278439.1>.

УДК 378.016:811.111

**INTERACTIVE TECHNOLOGIES OF SITUATION MODELING AND
PROCESSING OF DISCUSSION QUESTIONS IN THE PROCESS OF STUDYING
A FOREIGN LANGUAGE**
**ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ СИТУАТИВНОГО МОДЕЛЮВАННЯ
ТА ОПРАЦЮВАННЯ ДИСКУСІЙНИХ ПИТАНЬ
У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

Костянтин МІЗИН

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

kmizin@i.ua

<https://orcid.org/0000-0002-5216-6032>

Марина ШЕМУДА

Університет Григорія Сковороди в Переяславі

shemuda_marina@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-3692-2982>

DOI: <https://doi.org/10.31861/gph2023.843.84-92>

The theoretical foundations of interactive learning, in particular, the peculiarities of the definition of the concepts “interactive learning” and “interactive technology” are examined in the article, the classification of interactive learning technologies is carried out, the stages of development of interactive learning technologies and the criteria for the effectiveness of their application in the educational process are determined. It was found that interactive learning is an organized interaction of education seekers among themselves and the teacher with the learners, which ensures immersion in the work with a certain level of activity of all its participants and contributes to the intensification of communication in the educational process. The author emphasizes that the leading principles of this type of education are: the principle of dialogical interaction, the principle of cooperation and cooperation, the principle of game or training organization of the educational process. The article analyzes such interactive technologies of situational modeling as: role play, language games, dramatization, song-exercises or song-games, the use of which in the process of learning a foreign language improves attention, creativity, memorization processes of learners, increases interest in language learning,